

ПОЧАТОК УПОВНОВАЖЕНОГО ШЛЯХУ

В сім'ї народилася дитина. Традиційно всі поздоровляють батьків й бажають, щоб, якщо то дівчинка – була красива, лагідна, слухняна; якщо хлопчик – здоровий, сильний, розумний. А батьки, я помітила, відповідають не зовсім традиційно, що головне, щоб немовля зростало щасливим. І не важливо, хлопчик це чи дівчинка. Чому? Тому що щастя – це таке об'ємне різнокольорове поняття. Воно містить в собі речі, які важливі для людини в особистісному порозумінні, незалежно від її статі.

Що значить бути щасливою людиною сьогодні, на зламі часу, простору, оточення й взаємин? Думаю, це бути людиною, здібною відчувати себе гармонійною частиною світу. Готовою серед усіх передряг, колізій та негаразд побудувати свій шлях, осяяний добром, відкритістю, позитивністю. Багато зусиль необхідно докласти, щоб дитина зростає особистістю, здібною жити з відчуттям щастя, самодостатності. Шлях зростання будуть супроводжувати різні вихователі. Але першу цеглинку у будинку дитячого щастя закладуть батьки через ласку, турботу, увагу, готовність чутливо сприймати потреби дитини, будувати з нею місток від себе до іншого, до суспільства.

Як це зробити? На це питання шукали й шукають відповіді як самі батьки, так і фахівці. Кожний час вимальовував свої потреби, відбивав свої особливості. З одного боку, народні традиції, звичаї містили в собі правила виховання. З іншого боку, досвідчені педагоги, психологи теоретично обґрунтовували необхідність або помилковість тих чи інших підходів та прийомів у вихованні. Так, коли читаєш роботу Марка Грушевського “Дитина в звичаях і віруваннях українського народу”, нібито подорожуєш по селах серед хатинок, заглядаєш у віконце й відчуваєш турботу і схвильованість щодо дитини з моменту її очікування батьками ще до народження. Відкриваєш книгу психолога-практика Суботського “Дитина відкриває світ” й нібито пригортаєш до себе дитину, хочеш захистити її від негаразд. Спілкуєшся з майстром дитячої психології Юлією Борисівною Гіппенрейтер, вивчаючи її тренінг “Спілкуватися з дитиною. Як?” й знаходиш правила, які допоможуть жити сім'ї в світі злагоди та взаємності. Береш участь у тренінгу з “Уповноваженої освіти” й розумієш, як треба йти дорогою виховання сьогодні.

***Шановні
мами і тата,
дідуся і бабуся,
тіточки і дядечки,
старші брати і сестри,
а також всі небайдужі!***

Це звернення до вас.

Якщо ви хотіли би виховувати дітей так, щоби розкрити перед ними більше можливостей для пізнання широкого різноманіття сучасного світу, на засадах поваги і толерантності як до самих себе, так і до інших, ця збірка для вас!

Коли дитина з'являється в цей світ, її називають дівчинкою чи хлопчиком згідно зовнішніх ознак. В цей момент дитина ще нічого не знає про те, як їй поводитися чи якою бути в якості "хлопчика" чи "дівчинки". Вона перетворюється в жінку чи чоловіка під впливом різних очікувань суспільства.

Протягом життя чоловіки і жінки відчувають різні стани внаслідок відмінностей в їх тілах (наприклад, пологи). Але те, що роблять жінки і чоловіки переважно залежить від традицій, переконань, організацій, які оточують людину. Саме вони несуть в собі уявлення про те, якими мають бути чоловіки і жінки.

Стереотип – це звичне уявлення про людину,
яка належить до певної групи
(расової, статевої (або гендерної), етнічної, вікової, іншої).

Він складається в нашій свідомості під впливом суспільства.
Безпосередній вплив здійснюють:

- **сім'я**
- **школа**
- **робота**
- **засоби масової інформації**
- **традиції і культура**
- **ідеологія**

Хоча стереотипи створюють враження, буцімто вони полегшують розуміння і класифікацію навколишнього світу, проте вони закривають сутність кожної конкретної людини.

В давні часи, щоби вижити, люди часто жили великими групами – це були види ранніх сімей. З часом **сім'я** змінювалася.

Нині сім'я для різних людей означає різні форми.

Дехто будує традиційну патріархальну сім'ю, в якій чоловіки мають більшу владу і свободу; інші створюють союз жінок і чоловіків, які бажають рівних прав в своїх сімейних ролях і обов'язках.

Педагоги в **школі** по-різному ставляться до хлопців і дівчат, пропонуючи їм різні уроки праці, заохочуючи хлопців більше до точних наук, а дівчат – до гуманітарних. Це не завжди відповідає потребам школярів і школярок.

Різні **роботи** вимагають різних фізичних і розумових здібностей і навичок, але таланти і навички не завжди залежать від статі (гендеру).

Засоби масової інформації створюють на своїх шпальтах і екранах чоловіка, подібного до Атланта, що тримає світ на своїх плечах, а жінку в ролі берегині з дитиною на руках або "ляльки" і руках того ж Атланта.

Традиції і культура часом намагаються виправдати ситуації, описані вище, забуваючи інші традиції, які можна знайти, напевно, в кожній культурі.

Державна *ідеологія* не завжди толерантно ставиться до тих жінок і чоловіків, які бажають побудувати своє життя на засадах толерантності, вбачаючи в гендерній рівності навіть загрозу державній безпеці, певно, забуваючи, скільки небезпек принесло і несе в собі суспільство, побудоване на домінаторності, страхах, підпорядкуванні одних іншим.

***Якщо Ви хотіли би
будувати своє власне життя і життя своїх
дітей
на засадах рівності,
Вам варто читати далі,
щоби
дізнатися,
зрозуміти
і навчитися цьому.***

Інших просимо закрити цю читанку і зайнятися іншою справою.

***ЯК НАВЧИТИСЯ
БУДУВАТИ СВОЄ ВЛАСНЕ ЖИТТЯ
І ЖИТТЯ СВОЇХ ДІТЕЙ
НА ЗАСАДАХ РІВНОСТІ***

Практика нашої програми “Педагогіка уповноваження” складає вже більше шести років, дев’ять країн, тисячі учасниць і учасників різного віку, національності, віри, освіти, тощо.

Кажуть, правильно те, що працює. А в нашому випадку, перш за все, працюють принципи співпраці та ненасильства:

***ПРИНЦИП ПУНКТУАЛЬНОСТІ І
САМОДИСЦИПЛІНИ – “ПРИХОДИТИ
ВЧАСНО”***

Дисциплінованість важлива не лише по відношенню до себе, а і до інших оточуючих нас. Свобода - це усвідомлена необхідність. Усвідомлена необхідність поважати право інших не втрачати час на очікування тих, хто приходить пізніше.

ПРИНЦИП ПОЗИТИВНОГО СТАВЛЕННЯ – ДО СЕБЕ, ДО ІНШИХ, ДО ІДЕЙ

Позитивне налаштування створює дружню безпечну атмосферу, яка уможливорює подальше уповноваження. Позитивне ставлення до себе і до інших веде до конструктивізму, запобігає руйнівним процесам. Виважений свідомий оптимізм, який дає можливість людині будувати своє майбутнє і в будь-якій ситуації думати про реальні позитивні зміни, які ми плануємо і здійснюємо.

ПРИНЦИП НЕ-КРИТИКИ – НЕ КРИТИКУВАТИ СЕБЕ, ІНШИХ, ІДЕЇ, ТОЩО

Різниця в думках і позиціях виходить не з різниці в якостях, характеристиках, але і в засобах відображення однієї і тої же реальності. Згадаймо індійську притчу про сім сліпців, які доторкнулися слона з різних кінців. Суперечка семи сліпців продовжується довічно...

Ніхто не знає істини, кожна людина знає лише її частину, при цьому частини ці різні. Але в суперечці ми схильні думати, що наша думка єдина, правильна і найкраща. Тому думка іншої людини повинна бути невірною, поганою і бути інакше не може. Ми також хочемо змінити позицію інших, хочемо, аби інші визнали нашу правоту. Така позиція проявляється в формі біполярного мислення. Це схематичний спосіб, який передбачає дві оцінки: добрий – поганий, білий – чорний, нормально – аномально. Біполярне мислення призвело до того, що бути нормальним означає бути добрим і правим, а ненормальним – бути неправим і поганим. Ми настільки звикли до цього, що в кожному конфлікті хтось повинен бути “винним”. Говорячи і вчиняючи так, ми забуваємо, що можливий ще і третій, четвертий шлях.

Подібне ставлення можливе не лише по відношенню до інших, а й до себе. Замість змістовного аналізу того, що відбувається, людина часом починає “гризти” себе чи інших, ставлячи вирок, даючи оцінки, які прирікають людину, ідею, ситуацію на неможливість змін, атому є дуже небезпечними.

ПРИНЦИП: ГОВОРИТИ ПО ЧЕРЗІ, ПО ОДНІЙ ЧИ ПО ОДНОМУ, КОРОТКО, НЕЧАСТО

Дбаючи про свою свободу, не слід забувати про свободу і права інших сказати в комфортній атмосфері (без чужого галасу), встигнути це сказати і почути думку і позицію інших. Це принцип поваги і самоповаги.

ПРИНЦИП ДОБРОВІЛЬНОСТІ

Кожна людина має право виконати щось або утриматися від виконання. Проте не слід плутати добровільність з пасивністю. Добровільність (як робити, так і не робити) має бути усвідомленою, такою, наслідки якої ми можемо вирахувати і прийняти.

ПРИНЦИП ПЕРСОНІЛІЗАЦІЇ – ГОВОРИТИ ВІД СВОГО ІМЕНІ АБО ПОСИЛАЮЧИСЬ НА ДЖЕРЕЛО, НЕ УЗАГАЛЬНЮЮЧИ

Слідування цьому принципу допомагає людині уникати стереотипів в своєму мисленні, мовленні, діях, а також виявляти стереотипність в інших людях. Ми майже ніколи не маємо права говорити, що “всі діти...”, “всі люди...”, “всі жінки...”, “всі чоловіки...”. Для цього ми мали би опитати ВСІХ дітей, людей, жінок, чоловіків ... і спитати, чи насправді вони так думають.

ПРИНЦИП КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ

Плітки, довільне переформулювання, обговорення чужих справ є часто причиною або початком конфліктних ситуацій. Відсторонення або, мовою міжнародних документів, «невтручання у внутрішні справи держав» є важливою складовою навчання і виховання.

ПРИНЦИП ЧУЙНОСТІ ДО РІЗНОМАНІТНОСТІ

В цьому принципі, який завершує перелік принципів, об'єдналися засадничі принципи програми, які віншують список і пронизують всі попередні.

Спочатку цей принцип мав назву гендерної чуйності і стосувався тільки гендера, як однієї з основних парадигм сучасності. З часом ми усвідомили, що педагогіки уповноваження має враховувати, що гендерний “розподіл” “народився” першим і має найдовшу історію, проте, з часом, він став не таким “болючим”, а тому ми не маємо вибудовувати якусь ієрархію “різноманітностей”, а звертатися до тої, яка є найближчою та/або найболючішою для людини.

Термін “гендер” зустрічає опір як в англійськомовних, так і в іншомовних середовищах. Перекладачі і перекладачки, які не ознайомлені з термінологією, перекладають його інколи як “загальний”, «належний роду». Мова й культура будують одна одну, тому наші висновки занадто глибоко вкорінені, щоб термін, який описує можливість змін та урізноманітнювання жіночих та чоловічих ролей, був введений так швидко!

Основа концепції гендеру в розумінні того, як розвиток та праця впливають на чоловіків, жінок, дівчат та хлопців.

Тому гендерна чутливість має проявлятися в мові, ставленні до себе та інших, підходах.

Не треба лінуватися сказати «учасник і учасниці», якщо йдеться про групу до якої імовірно належать і жінки, і чоловіки. Намагайтеся використовувати закінчення жіночого роду в іменниках, які його мають або, хоча б, закінчення в дієсловах жіночого роду, якщо іменник загального роду і іноземного походження - «тренер сказала».

Будьте чутливими до будь-яких узагальнень, які стосуються жіночих і чоловічих ролей в суспільстві. Застосовуйте «принцип дзеркала» - якщо говорять, наприклад, «Я, як справжній чоловік, маю допомогти вам нести сумку», можна відповісти, що «Я, як справжня жінка, маю нести її сама» тощо.

Описати всі випадки гендерної чутливості неможливо, але тому вона і називається чутливістю, що ми маємо вчитися відчувати, коли ситуація має бути виправлена як гендерно незбалансована, а коли може залишитися такою ж, бо не має відношення до гендерних ролей.

“Гендер – це не просто система класифікації, за допомогою якої біологічні істоти жіночої і чоловічої статі сортуються, розрізняються і соціалізуються в еквівалентні статеві ролі. Гендер також висловлює універсальну нерівність між жінками і чоловіками. Коли ми говоримо про гендер, ми також говоримо про ієрархію, владу і нерівність, а не лише про звичайну відмінність.”¹

¹ M.S. Kimmel, The Gendered Society, Oxford University Press, 2000